

ANTIKA EHF 2023

Skógar á Fellsströnd

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags

Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir

Mynd 1. Skráningarsvæðið er blái punkturinn á kortinu.

Forsíðumynd: Varða [135] við mógrafir [129]

Ritstjóri: Ragnheiður Traustadóttir

Uppsetning: Rúna K. Tetzschner

Kortagerð: Ragnheiður Traustadóttir

[www. antikva.is](http://www.antikva.is)

Útgefandi: Antikva ehf.

ISBN númer: 978-9935-525-40-6

Verkefnanúmer MÍ: 3056

Ljósmyndir í ritinu eru teknar af höfundum nema að annað sé tekið fram

© Antikva ehf., Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir

Efnisyfirlit

Inngangur	12
Fornleifaskráning	13
Skráningarsvæðið	13
Tilgangur fornleifaskráningar	14
Fornleifaskráning og aðferðir	18
Minjanúmer	18
Staðsetning.....	18
Staðhættir og lýsing	19
Hættumat	19
Mótvægisáðgerðir	19
Tegund, hlutverk og heiti.....	19
Fornleifar á svæðinu.....	20
Skógar [121].....	20
Minjar í bæjartúni.....	22
Skógar – bæjarstæði – vindrafstöð [3056-100 / 101 / 102] steipt hús – tóftir.....	22
Kálgarður [3056-113] heimild.....	33
Hlaða – geitakofi – geymsla [3056-103] tóft og fjós [3056-104] heimild	33
Óþekkt [3056-105] og [3056-106] tóftir	34
Óþekkt [3056-107] hleðslur.....	36
Fjárhús, hlaða, votheysgryfjur og súrheysturn [3056-109] tóftir	38

Túnahreinsun [3056-110 / 111 / 112] grjóthrúgur – tóftir?	45
Rétt [3056-114] og matjurtagarður [3056-115] garðlög.....	48
Rétt [3056-116] tóft	51
Hesthús – hrútakofi [3056-117] tóft	52
Brunnur [3056-118] vatnsból	54
Leið [3056-119] tröð og brú [3056-108]	55
Garður [3056-120] garðlag	58
Garðlag [3056-121]	58
Túngarður [3056-122]	60
Varða [3056-123]	64
Skógarvarða [3056-124] varða	64
Minjar á skipulagssvæði.....	66
Forni Stekkur [3056-125] heimild.....	66
Varða [3056-126] heimild	66
Varða [3056-127] kennimark og leið [3056-128] gata.....	67
Mógrafir [3056-129] og [3056-167] niðurgreftir	67
Bleikkollubyrgi [3056-130] byrgi og Móvarða [3056-131] heimild.....	71
Óþekkt [3056-132] hleðslur og vað [3056-133].....	72
Óþekkt [3056-134] tóft.....	72
Varða [3056-135] kennimark	74
Varða [3056-136] kennimark	75

Vörður [3056-137 / 138 / 139 / 140] kennimörk	76
Varða [3056-141] kennimark	80
Varða [3056-142] kennimark	80
Leið [3056-143] gata	81
Hálsagötur [3056-144] reiðgata.....	84
Varða [3056-145] kennimark	85
Mógrafir [3056-146] niðurgreftir	86
Samantekt og niðurstöður.....	88
Minjar innan skógræktarsvæðis.....	88
Minjar í bæjartúni	89
Heimildir	92
Árnastofnun – Örnefnasafn	92
Byggðasafn Dalamanna	92
Þjóðskjalasafn Íslands.....	93

Myndaskrá

Mynd 1. Skráningarsvæðið er blái punkturinn á kortinu.	2
Mynd 2. Skipulagssvæðið og fornleifar.	14
Mynd 3. Skráningarform í Dalabyggð, fylgir stöðlum Minjastofnunar Íslands.....	17
Mynd 4. Fornleifar í bæjartúni Skóga.	20
Mynd 5. Túnakort Skóga gert 1917. Kortið snýr nokkurn veginn rétt þannig að norður er upp. Samaburður við loftmynd sýnir að lögun túnsins hefur haldist lítið breytt.	22
Mynd 6. Eyðibýlið Skógar eins og það lítur út nú. Tóftir frá torfhúsum [101] sjást beggja vegna við steinsteypa húsið [100].	23
Mynd 7. Steinsteypa íbúðarhúsið [100] með bárujárnsklæddu anddyri og þaki, autt og yfirgefið.	24
Mynd 8. Horft inn í yfirgefið íbúðarhúsið [100], vestri hluta.	24
Mynd 9. Horft inn í yfirgefið íbúðarhúsið [100], eystri hluta.	25
Mynd 10. Horft norðvestur yfir tóftir [101] búrs og skemmu upp við íbúðarhúsið [100].	25
Mynd 11. Horft suðaustur yfir tóftir [101] búrs og skemmu, ofan af þaki fjóssins. Fjær sést heimreiðin [119] liggja yfir túnið.	26
Mynd 12. Austurhlið íbúðarhúss[100] ásamt tóftum [101] búrs, skemmu (fremst) og fjóss (aftar) og steyptri vindrafstöð [102].	26
Mynd 13. Þak fjóssins hangir uppi. Innangengt virðist hafa verið milli þess, búrs og íbúðarhúss.....	27
Mynd 14. Vel varðveittir hlaðnir veggir í fjósinu og stoðir standa enn.	28
Mynd 15. Steypt vindrafsstöð [102] aftan eða norðan við íbúðarhúsið, staðsettur í sundi milli tveggja tófta.	29

Mynd 16. Haughús? Horft niður frá þaki fjóssins. T.v. er norðurveggur íbúðarhússins [100] og t.h. vindrafstöð [102].	30
Mynd 17. Tóft húss vestan við fjósið. Horft beint á hlaðinn vesturvegg fjóssins sem jafnframt er milliveggur.	30
Mynd 18. Tóft frá húsi vestan við fjósið.	31
Mynd 19. Tóft frá hlöðu?	31
Mynd 20. Ljósmyndin var tekin um 1966-1968 meðan gamli bærinn var enn í ábúð. V.m. sést timburkofi fyrir geitur, tað og mó sem byggður hefur verið í gamla hlöðutóft [103].	32
Mynd 21. Torf- og grjóthlaðnir veggir frá hlöðutóft [103].	33
Mynd 22. Uppistandandi veggur hlöðutóftar [103].	34
Mynd 23. Á ljósmyndinni virðist bara vera grænt gras en óljóst mótur fyrir leifum tveggja samhliða tófta [105]. Horft suðaustur.	35
Mynd 24. Tóft [106] sem sléttuð hefur verið í bæjarhlaðið.	35
Mynd 25. Tvær ógreinilegar hleðslur [107] liggja niður þessa hæð og sést sú eystri fremst...	36
Myndir 26. Vestri hleðsla t.v.; eystri hleðsla t.h. og stendur járn upp úr henni fremst.	36
Mynd 27. Minjar í bæjarstæði.	37
Mynd 28. Fjárhús, hlaða, votheysgryfjur og súrheysturn [107].	37
Mynd 29. Horft framan á suðurgafli fjárhúsa. Vestasta húsið er elst (t.v.) en þrjú þau eystri hafa verið endurnýjuð að hluta með steinsteypu. Aftar t.v. eru votheysgryfjur og næst þeim hlaða og súrheysturn.	38
Mynd 30. Horft suðvestur yfir hlöðuna. Fjárhúsin liggja suður út frá henni (aftar t.v.).	39
Mynd 31. Útgangur og hlaðnir veggir á austurgafli hlöðunnar.	39
Mynd 32. Steinsteyptar votheysgryfjur við vesturgafli hlöðunnar.	40

Mynd 33. Súrheysturninn, byggður inn í innanverðan norðurlangvegg hlöðunnar.	40
Mynd 34. Gömul ljósmynd af fjárhúsunum.	41
Mynd 35. Eystri fjárhúsin endurnýjuð með steinsteypu. Horft austur að hlöðnum útvegg.	42
Mynd 36. Austasta fjárhúsið.	42
Mynd 37. Næstaustasta fjárhúsið.	43
Mynd 38. Næstvestasta fjárhúsið með steiptum garða (t.v.).	43
Mynd 39. Vestasta og elsta fjárhúsið er allt úr torfi og grjóti. Garði sést á miðri mynd.	44
Mynd 40. Horft norðvestur yfir vestasta fjárhúsið. Fjær sést minna rými upp við votheysgryfju.	44
Mynd 41. Minna rými eða útskot sem liggur vestur út frá vestasta fjárhúsinu með stalli upp við vegg votheysgryfjunnar.	45
Mynd 42. Túnahreinsun – tóft? [110].	46
Mynd 43. Túnahreinsun – tóft? [111].	46
Mynd 44. Túnahreinsun – tóft? [112].	47
Mynd 45. Hlaðin upp við túngarð [122]: Rétt [114] nær og matjurtagarður [115] fjær.	47
Mynd 46. Rétt [114] skiptist í tvö rými. Horft norðvestur.	48
Mynd 47. Horft suðaustur yfir matjurtagarð [115].	49
Mynd 48. Rétt [114] og matjurtagarður [115] upp við túngarð [122].	50
Mynd 49. Rétt [116] utan í vesturtúngarði [122] og hesthús [117] rétt fyrir innan garð.	50
Mynd 50. Fjarrétt [116] hlaðin utan í túngarð.	51
Mynd 51. Hesthúshóll með hesthústóft [117]. Túngarðurinn liggur í kring.	52
Mynd 52. Horft vestur yfir tóft [117] af hesthúsi og hrútakofa.	53

Mynd 53. Hesthústóftin [117] er í hættu vegna uppblásturs.	54
Mynd 54. Brunnur [118] fast utan við túngarðinn.	54
Mynd 55. Tröðin [119] frá Kvíahliði vestur að bæjarhúsum [100 / 101 / 102 / 103].	55
Mynd 56. Grjóthleðsla undir tröðinni. Horft norður.	56
Mynd 57. Brú [108] yfir bæjarlækinn.	56
Mynd 58. Horft norðaustur út um Kvíahlið eftir yngri heimreiðinni.	57
Mynd 59. Horft austur frá Kvíahliði eftir eldri heimreiðinni.	57
Mynd 60. Garðlag [120].	58
Mynd 61. Garður [120] efst í brekku (fremst) og garður [121] neðan brekkunnar (fjær).	59
Mynd 62. Garður [121] t.v. á mynd, náttúrulega brekka t.h. og túngarðurinn [122] fremst. ...	59
Mynd 63. Austurtúngarðurinn [122] liggur norður upp yfir hæðina með tröðinni [119].	60
Mynd 64. Túngarðurinn [122] liggur upp á klettabeltið Kastala norðan túnsins.	61
Mynd 65. Vesturtúngarðurinn [122]. Ferðamannhlið er þar sem staurarnir liggja.	62
Mynd 66. Túngarðurinn [122] er vel varðveittur suðvestan megin.	62
Mynd 67. Suðurtúngarðurinn [122].	63
Mynd 68. Túngarðurinn [122] austan Skógatúns, sunnarlega.	63
Mynd 69. Yfirgróin varða [123] ofan Skógatúns.	64
Mynd 70. Skógavarða [124]. Bæjartúnið sést fyrir neðan.	65
Mynd 71. Skógavarða [124].	65
Mynd 72. Vörðubrot [127] á klapparhæð ofan Helluár.	66
Mynd 73. Vörðubrot [127].	67

Mynd 74. Leið [128] liggur upp með Helluá framhjá Bleikkollubyrgi [130] og mógröfum [129].	68
Mynd 75. Mógrafir [129].	68
Mynd 76. Mógrafir [129].	69
Mynd 77. Mógrafir [129].	69
Mynd 78. Mógrafir [129], varða [135] og leið [128].	70
Mynd 79. Mógrafasvæði [129] t.v., leið [128], Bleikkollubyrgi [130], hleðslur [132], vað [133], tóft [134] og Móvarða [131] sem er horfin.	70
Mynd 80. Leifar Bleikkolluburgis [130]?	71
Mynd 81. Leifar Bleikkolluburgis [130] eru mjög ógreinilegar en virðist þó móta fyrir tóft á árbakkanum.	72
Mynd 82. Tvær samhliða hleðslur eða steinaraðir [132] með óþekkt hlutverk. Fyrir framan þær er vað og liggur leið upp bakkann hinum megin.	73
Mynd 83. Tóft [134] frá óþekktu mannvirki?	73
Mynd 84. Varða [135] er vel varðveitt.	74
Mynd 85. Varða [135] stendur á hæð fyrir ofan mógrafirnar [129].	74
Mynd 86. Vörðubrot [136]	75
Mynd 87. Vörðubrot [137].	76
Mynd 88. Varða [138].	77
Mynd 89. Örlítið brot af ógreinilegum götuslóða sést rétt norðan við vörður [137] og [138].	77
Mynd 90. Vörðubrot [139].	78
Mynd 91. Varða [140] er nokkuð vel varðveitt.	78

Mynd 92. Varða [140] er meira hrunin á suður- og vesturhliðum.	79
Mynd 93. Varða [141] er meiri um sig en hinar vörðurnar á svæðinu.	79
Mynd 94. Varða [141].	80
Mynd 95. Varða [142].	81
Mynd 96. Leið [143].	82
Mynd 97. Leið [143] er breiðari næst Hálsagötum [144].	82
Mynd 98. Leiðir og vörður innan skógræktarsvæðis. Hálsagötur [144] liggja norðvestur – suðaustur efst á korti. Leið [143] sést t.v. og leið 128 t.h. upp með Helluá.	83
Mynd 99. Hálsagötur [144], vel varðveittar fornar reiðgötur.	84
Mynd 100. Nú hlaupa kindur eftir Hálsagötum [144]. V.m. sést varða [145].	85
Mynd 101. Varða [145] við Hálsagötur.	85
Mynd 102. Mógröf [146].	86
Mynd 103. Mógröf [146].	86
Mynd 104. Mógrafir [146] norðan við Hálsagötur.	87

Inngangur

Að beiðni Jóns Auðunar Bogasonar, fyrir hönd Skógræktarinnar, tók Ragnheiður Traustadóttir, fornleifafræðingur, fyrir hönd Antikva ehf., að sér að skrá fornleifar vegna fyrirhugaðrar skógræktar á jörðinni Skógum á Fellsströnd. Skráningin fékk verknúmerið 3056 hjá Minjastofnun Íslands.

Skógar hafa verið í byggð að minnsta kosti frá því á 14. öld. Ekki er lengur föst búseta á jörðinni en Skógræktin á þar hús og stendur til að rækta upp skóg. Innan sjálfs skipulagssvæðisins fundust 23 minjar, meðal annars mógrafir, vörður og leiðir. Auk þeirra voru svo skráðar 24 minjar í og við hið gamla bæjartún Skóga fast vestan við svæðið.

Skráningin fól í sér athugun á fyrri skráningum, heimildasöfnun, vettvangsskráningu og úrvinnslu, mat á minjum innan skipulagssvæðisins, svo sem hættumat, og skýrslu- og kortagerð. Allar minjar voru mældar upp og staðsettar og við fornleifaskráninguna var farið eftir stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Skýrsluhöfundar sáu um vettvangsvinnu og heimildavinnu.

Með skýrslunni fylgir stafrænn hnitagrunnur.

Fornleifaskráning

Svæðisskráning fornleifa í Fellsstrandarhreppi fór fram á vegum Fornleifastofnunar Íslands árið 2017 og kom samantekt á niðurstöðum út í skýrslunni *Menningarminjar í Fellsstrandarhreppi: Svæðisskráning fornleifa*.¹ Fornleifastofnun annaðist auk þess fornleifaskráningu á Fellsströnd vegna fyrirhugaðrar lagningar jarðstrengs RARIK fyrir á þessu ári.² Skráningin nær þó ekki yfir það svæði Skóga sem skráð er núna og er þetta í fyrsta skipti sem gengið er skipulega um það og leitað að minjum eins og krafist er samkvæmt nýjustu stöðlum Minjastofnunar Íslands. Allar minjar voru staðsettar og mældar upp á vettvangi.

Skráningarsvæðið

Skráningarsvæðið skiptist í tvennt. Í fyrsta lagi var skráð 145,4 ha. svæði þar sem til stendur að rækta skóg í náinni framtíð. Þetta svæði afmarkast af akstursveginum Efribyggðarvegi að suðvestan, Helluá að suðaustan og austan, fjallinu Gelti að norðaustan og landi jarðarinnar Túngarðs að norðvestan. Halli er á landinu til suðurs og suðvesturs frá Geltinum; kallast neðstu brekkur hans Galtarbrekkur og fyrir neðan þær heita Brok. Þar skiptast á slægjublettir, fjalldrapa- og mosamóar og gróðurlítill leirflög með smágrjóti. Brokin enda með brekkubrún á kafla þar sem liggja fornar reiðgötur [144]. Þar fyrir neðan er Skógaflói að vestan en Hærri Breiðar og Neðri Breiðar að austan, að mestu gróið grasi, lyngi og mosa og smáblettir með fjalldrapa. Inn á milli eru slægjublettir og mógrafir [129] austanvert, ofan við Helluá.³

Í öðru lagi var hinu gamla bæjartúni Skóga bætt við skráninguna. Það er utan fyrirhugaðs skógræktarsvæðis, en staðsett fast suðvestan við það, hinum megin við Efribyggðarveg. Samkvæmt túnakorti frá árinu 1917 var ræktað tún á þeim tíma 3,7 ha. (0,5 ha þýft) og 0,3 ha. undir hús og fleira. Öll torfan var samtals 4,0 ha og garðar 1176 m².⁴ Þetta hefur lítið breyst

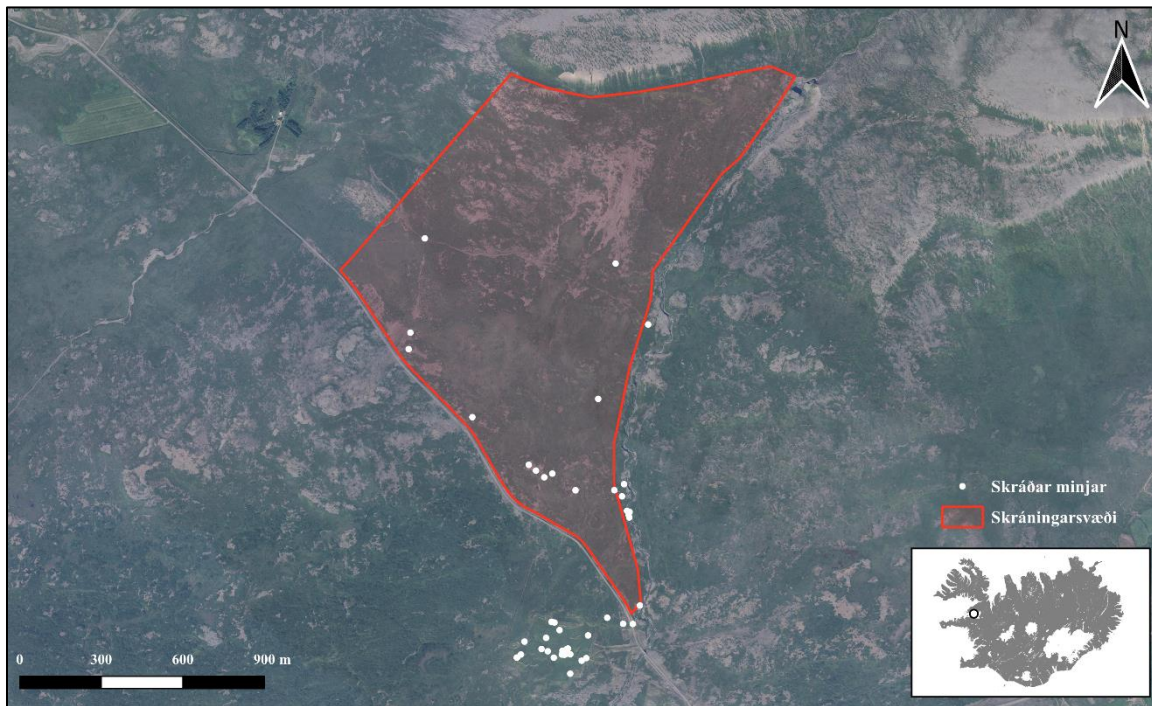
¹ Gylfi Helgason, 2017.

² Agla Geirlaug Aradóttir Ringsted, Gylfi Helgason, Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir, Kristborg Þórsdóttir, Kristjana Vilhjálmsdóttir, Sólveig Guðmundsdóttir Beck og Stefán Ólafsson, 2023, 97-99.

³ Ö-Skógar JJ, 1-2; Ö-Skógar ÁJ, 6.

⁴ Túnakort Skóga í Fellsstrandarhreppi, 1917.

nema hvað túnið allt er nú mjög þýft en samanburður kortsins við loftmynd leiðir í ljós að bæði lögun þess og stærð eru svipuð og fyrir rúmlega hundrað árum. Í túninu eru náttúrulegar hæðir og hólar. Það er umgirt garði og að norðanverðu eru klettar sem nefnast Kastali. Rústir húsa sem sjást á kortinu hafa varðveist og gera kindur sig þar heimakomnar.

Mynd 2. Skipulagssvæðið og fornleifar.

Tilgangur fornleifaskráningar

Samkvæmt 4. mgr. 3. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 (mml.), sem tóku við af þjóðminjalögum nr. 107/2001 1. janúar 2013, njóta fornleifar friðunar og eru þannig verndaðar gegn hvers kyns raski.

Í 3. mgr. 3. gr. mml. eru fornleifar skilgreindar með svofelldum hætti:

„Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

a. búsetulandslag, skráðgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna,

bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,

b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bóllum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,

c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,

d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,

e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,

f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,

g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,

h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,

i. skipsflök eða hlutar þeirra.“

Í 21. gr. mml. er kveðið á um verndun fornleifa:

„Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Eigendur og ábúendur jarða skulu hlúa að fornleifum á landareignum sínum og viðhalda umhverfi þeirra eftir því sem sanngjarnt getur talist. Minjastofnun Íslands er skylt að veita ráðgjöf og leiðbeiningar í því sambandi.

Minjastofnun Íslands gerir nauðsynlegar ráðstafanir til verndar fornleifum, viðhalds eða endurbóta, en áður skal gera landeiganda eða ábúanda viðvart um þær. Ef nauðsyn krefur lætur Minjastofnun Íslands rannsaka fornleifar með uppgreftri eða á annan hátt.“

Friðhelgi fornleifa er ekki háð því að þær séu þekktar eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar finnast ber að tilkynna það Minjastofnun Íslands, sbr. 38. gr. mml., og án tafar skv. 1. mgr. 23. gr. megi ætla að þær séu í hættu.

Eitt af markmiðum fornleifaskráningar er að sporna við því að minjar verði fyrir skemmdum af gáleysi eða að nauðsynjalausu. Fornleifaskráning kemur að notum í minjavörslu þegar ákvarðanir eru teknar um aðgerðir til verndar einstökum minjastöðum eða minjasvæðum. Auk þess kemur hún að gagni í rannsóknum og kynningum.

Ekki er það síður hagur þeirra sem stýra hvers konar framkvæmdum að eiga aðgang að yfirliti um fornleifar á tilteknu svæði. Segja má að við það vinnist tvennt. Unnt verður að taka tillit til minjanna við skipulagsvinnu og nýta þær til að varðveita sögu staðarins í landslaginu. Einnig má minnka stórlega líkur á að framkvæmdaraðilar rekist í miðjum klíðum á fornleifar sem þeir gerðu sér ekki grein fyrir að gætu verið fyrir hendi en reynist svo nauðsynlegt að rannsaka með tilheyrandi kostnaði og töfum á framkvæmdum.

Björgunaruppgröftur, sem er unninn vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum, er heldur ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar.

Fornleifaskráning sameinar þess vegna hagsmunum fræðigreinarinnar og þeirra sem standa að framkvæmdum.

Skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skal skv. 16. gr. mml. fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi. Áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna er gefið út skal skráning ætíð fara fram á vettvangi.

Database view - Dalabyggð Fornleifaskráning Object Browser X

130, Byrgi, Arkeologiska object

Attributes Text Relations Geo Objects Documents Events

Attribute	Value
Class	Arkeologiska object
Minj_id	3056-130
Sérheiti	Bleikkollubyrgi
Bæjarnafn	Skógar
Jarðatal Johnsen	121
Flokkun	Búsetuminjar
Tegund	Hleðsla
Efni	Grjót
Lengd	2.56
Breidd	3.0 meter
Hæð	
Veggjahæð frá	0.2 m
Veggjahæð til	0.4 m
Breidd veggjar	1.0 m
Umhverfi	Á kletti í árbakkanum
Svæði	Helluá
Örnefnaskrá	Ö-Skógar JJ,
Aldur frá	1500
Aldur til	1900
Skráning	RT-RKT
Mæling	Uppmæling
Dagur	13.06.2023
Horfin	Nei
Horfin_astæða	<None>
Hættumat	Mikil hættu
Hættuorso	Vegna landbrots
Ástand	Greinanlegar fornleifar
Minjagildi	Mikið
Gróður	Gróðursnautt
Friðað	Já
Hlutverk	Byrgi

Mynd 3. Skráningarform í Dalabyggð, fylgir stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Skulu skipulagsyfirvöld hafa samráð við Minjastofnun Íslands um tilhögun skráningar eða endurskoðun á fyrri fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskrárm með hliðsjón af fyrirhuguðum breytingum á skipulagi. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda án undanfarandi fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskráningar. Þegar sérstaklega stendur á getur Minjastofnun Íslands veitt undanþágu fyrir framkvæmdum með tilteknum skilyrðum.

Skipulagsyfirvöld skulu tilkynna Minjastofnun Íslands um gerð skipulagsáætlana og verulegar breytingar á þeim og um gerð skýrslna um mat á umhverfisáhrifum.

Almennt er æskilegt að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum en sé þess enginn kostur ber að tilkynna Minjastofnun Íslands um framkvæmdirnar með sannanlegum hætti með minnst fjögurra vikna fyrirvara eins og segir í 23. gr. mml. Enn fremur segir að Minjastofnun Íslands ákveði að undangenginni vettvangskönnun hvort frekari rannsóknar sé þörf, hvort gera skuli tillögu um friðlýsingu eða hvort fornleifarnar megi víkja og þá með hvaða skilmálum. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda fyrr en ákvörðun Minjastofnunar Íslands liggur fyrir.

Í 2. mgr. 28. gr. mml. segir að framkvæmdaraðili greiði kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

Fornleifaskráning og aðferðir

Við fornleifaskráninguna voru fornleifar flokkaðar undir jörðina Skóga. Fjallað er um hvern minjastað fyrir sig. Ljósmyndir voru teknar og gerð kort auk þess sem minjarnar voru hnitsettar og færðar inn á loftmynd frá Loftmyndum ehf.

Minjanúmer

Minjar eru auðkenndar með númeri og sérheiti þeirra ef finnst, til dæmis Bleikkollubyrgi „[3056-130]“, síðan er tegund nefnd á eftir númeri til frekari skýringar. Ef stendur *heimild* á eftir númeri þá hafa ekki fundist fornleifar á vettvangi. Fyrsta númer innan hornklofa er númer Minjastofnunar og seinna númer er númer skráningarinnar í landfræðilegum gagnagrunni Antikva yfir fornleifar, örnefni og sögulegar minjar í Dalabyggð.

Staðsetning

Tekin voru GPS hnit á öllum minjum eða þær mældar upp með nákvæmu GPS mælingartæki úti á vettvangi og þau færð inn í landupplýsingagrunn Dalabyggðar. Í hjálagðri fornleifaskrá

eru gefin upp hnit í landshnitakerfinu Ísnet 93 þegar við á. Staðsetning þeirra er svo færð inn á loftmynd. Gögnum er einnig skilað í stafrænu formi í landupplýsingakerfi.

Staðhættir og lýsing

Ávallt er greint frá afstöðu skráðra minja í landslaginu, þeim og staðhättum lýst, bæði formi, umfangi og ástandi, og aðrar athugasemdir gerðar þegar þörf krefur, til dæmis vísað í aðrar heimildir.

Hættumat

Leitast er við að leggja mat á þá hættu sem að fornleifunum kann að steðja, bæði af völdum náttúru og manna. Þetta er gert til að unnt sé að grípa til viðeigandi ráðstafana liggi minjar undir skemmdum eða geti orðið fyrir raski. Hætta vegna ábúðar þýðir að framkvæmdir eða álag kunni að raska fornminjum. Hætta vegna veðrunar þýðir að fornleifar séu smám saman að mást í burtu fyrir áhrif lofts eða vatns. Hætta vegna landbrots þýðir að fornleifar geti glatast af völdum vatns eða uppblásturs.

Ekki er lagt mat á hættuna þegar einungis er til heimild um fornleifar en þær hafa ekki fundist við vettvangsskráninguna. Í þessu tilviki hafa þrjár fornleifar horfið eða sjást ekki á yfirborði og eru því eingöngu þekktar af heimildum.

Mótvægisaðgerðir

Ef minjar eru í hættu vegna framkvæmda er lagt til að framkvæmdum sé beint frá minjastaðnum. Ef það er ekki hægt er komið með tillögur að mótvægisaðgerðum. Það er þó alltaf Minjastofnun Íslands sem ákveður hvað þarf að gera og með hvaða hætti.

Tegund, hlutverk og heiti

Tegund og hlutverki minja er eins og venjan er um fornleifaskráningar lýst í fáum orðum, þ.e. hvort um sé að ræða tóftir bæja eða útihúsa, höfn, byrgi, túngarð og þar fram eftir götunum. Stundum sér fornra minja ekki stað í landslaginu þótt þeirra sé getið í heimildum og kunna margar ástæður að vera fyrir því. Kemur þá fram í fornleifaskránni að „heimild“ sé til um til dæmis stekk. Er leitast við að hafa fornleifaskrána eins nákvæma og kostur er því að leifar

fornminja kunna að leynast í jörðu þótt ekki sé unnt að sjá þær með berum augum á yfirborðinu.

Hafi fornminjarnar sérnafn er það sérstaklega skráð en þegar engu slíku er til að dreifa kemur fyrir að hlutverki þeirra sé lýst þar sem heitið stæði annars, til dæmis fjárhús [3056-109].

Fornleifar á svæðinu

Mynd 4. Fornleifar í bæjartúni Skóga.

Skógar [121]

Skógar koma fyrir í heimildum þegar á 14. og 15. öld þannig að jörðin hefur byggst snemma. Fyrst er hún nefnd í kaupmálabréfi árið 1383: „Örnolfr bóndi Jónsson selr með samþykki Herdísar konu sinnar Guttormi syni sínum hálfa jörðina Staðarfell á Meðalfellsströnd með öllum gögnum og gæðum“ og segir þar að Staðarfell átti „alla selwæði firer skogvm.“⁵ Árið

⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, 1896, III, 364, sbr. einnig, 384.

1481 var gert annað kaupmálabréf milli Ásgríms Sigmundssonar og Steinvarar Þórarinsdóttur: „hier j mote reiknade þorarin bonde aronson dottur sinne steinuaru þriatige hundrada med þeim fridleika fýst jörðin skogar er liggur j stadarfellz kirkiu sokn fyrir .xii. hundrut og þar til fimm malnytu kugillde. ij gelldfiar kugillde. kugilldiss hest. vij hundrut j silfri og iij hundrut j þarfligum peningum ofridum.“⁶ Þarna kemur fram að jörðin var í Staðarfells kirkjusókn.

Árið 1686 var jörðin í bændaeign og taldist vera 20 hundruð. Hún hélst áfram í eigu bændna en frá og með 1695 var hún einungis metin 12 hundruð. Hélst svo næstu aldir.⁷ Þegar *Jarðabók* Árna Magnússonar og Páls Vídalíns var skrifuð árið 1703 skiptust Skógar til helminga milli Arnfríðar Eggertsdóttur að Skarði og bræðranna Ketils og Jóns Arasona í Helgafellssveit en ábúandi var Marteinn Bjarnason og heimilismenn sex. Túnið var þýft, grýtt og snöggt og spilltist af aur og sandi úr bæjarlæknum, engjar á dreif víðlendar og snöggar en spilltust af grjóti og sandi úr Helluá. Útigangur og hagar voru í meðallagi en spilltust sums staðar af skriðum og blésu upp. Þar var sæmilegur skógur til kola og eldiviðar. Vatnsból var slæmt, þraut stundum og þá var erfitt til vatns.⁸ Í *Jarðabók yfir Dalasýslu 1731* segir svo: „Koster. Tun er þar gott [...] og gott under bú ä Sumuerenn. Skogur mikeel og göður. Torfrista og stunga Næg.“⁹ Í sóknarlýsingu árið 1840 segir: „Landlítið er þar en gott fyrir kindur og skóglendi nokkuð.“¹⁰ Jarðarmatið var áfram 12 hundruð þegar *Jarðatal* Johnsens var tekið árið 1847 og jörðin í bændaeign og leigu.¹¹ Í *Landamerkjabréfi* sést að þegar kom fram á seinni hluta 18. aldar hafði Staðarfell tryggt sér alla selveiði á jörðunni.¹²

Sama ættin bjó að Skógum frá árinu 1865 þegar Jónas Jónsson hóf þar búskap. Síðan tók Jóhann sonur hans við 1897-1951 og eftir hann synir hans, fyrst Jónas og síðan Sigmundur og Áskell. Gamla bæjarstæðið og túnið voru staðsett ofan við Fellsstrandarveg en milli 1970 og 1980 fluttu bræðurnir búskapinn niður og suður fyrir veginn og byggðu nýtt býli. Þeir brugðu þó búi árið 1979 en þá fékk frændi þeirra jörðina til ábúðar og var með búskap til ársins 1991. Eftir það fór bærinn í eyði en árið 1992 gaf Áskell Jóhannsson Skógræktinni land og

⁶ Íslenskt fornbréfasafn, 1900-1904, VI, 227-229.

⁷ Björn Lárusson, 1967, 182.

⁸ *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*, VI, 1938, 104.

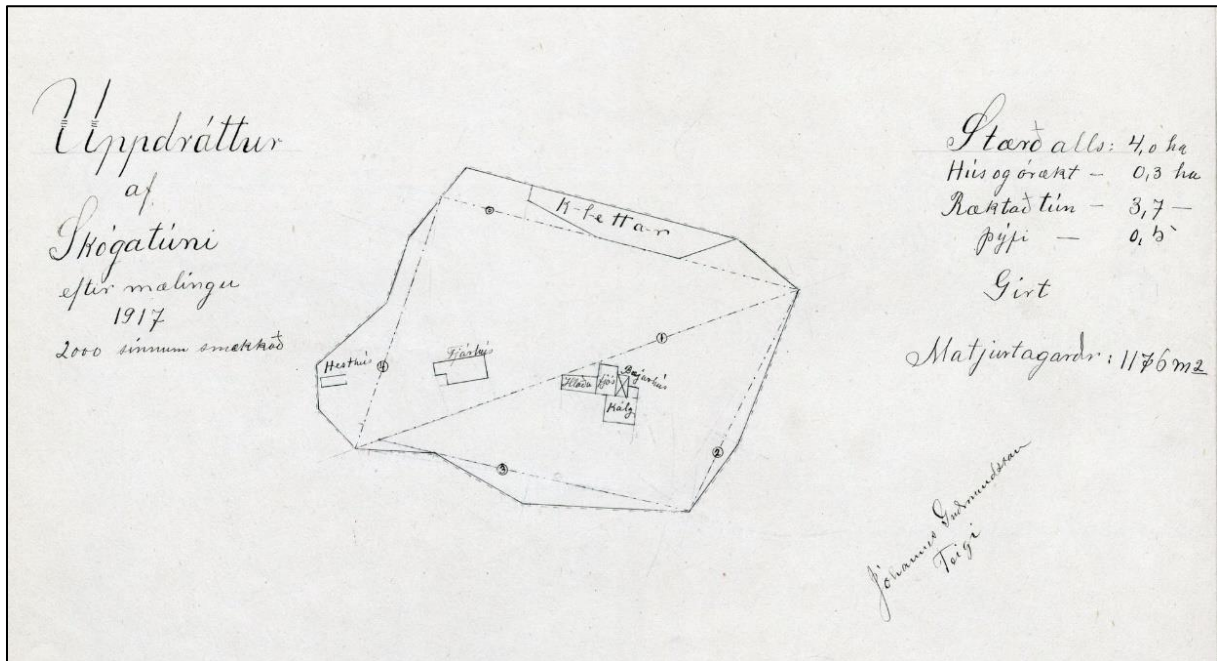
⁹ *Jarðabók yfir Dalasýslu 1731*, 1965, 72-73.

¹⁰ Jón Gíslason og Þorleifur Jónsson, 2003, 83.

¹¹ Johnsen, 1847, 167.

¹² *Landamerkjabók Dalasýslu*, 1883-1886.

byggingar í þeim tilgangi að svæðið frá Efrabyggðarvegi og niður til sjávar yrði friðað fyrir ágangi búfjár og að skóglaus svæði yrðu tekin til skógræktar.¹³ Skógræktinn hefur gert ræktunaráætlun en búfénaður gengur þó enn um svæðið ofan Fellsstrandarvegar.

Mynd 5. Túnakort Skóga gert 1917. Kortið snýr nokkurn veginn rétt þannig að norður er upp. Samaburður við loftmynd sýnir að lögun túnsins hefur haldið lítið breytt.

Minjar í bæjartúni

Skógar – bæjarstæði – vindrafstöð [3056-100 / 101 / 102] steipt hús – tóftir

Á túnakorti frá árinu 1917 eru bæjarhús teiknuð inn austan í miðju túni, ásamt fjósi, hlöðu og kálgarði [113].¹⁴ Í örnefnalýsingu frá árinu 1944 er nákvæm lýsing Jónasar Jóhannssonar að Skógum á þessum húsum: „Bærinn er portbyggður 14 x 6 álna grunnur. Veggir að innan hlaðnir úr steiptum steinum upp að gólfi, síðan tveggja álna þil upp að neðsta langbandi. Þak, reisifjöl á langböndum og tyrft yfir. Veggir að utan hlaðnir úr torfi og grjóti, nema framstafn. Frambær: bæjardyr og hlóðaeldhús í framhaldi af þeim að austan við bæinn. Úr eldhúsinu

¹³ Höfðingleg gjöf Áskells Jóhannssonar: Skógrækt færðir Skógar, 1992, 2; *Skógar á Fellsströnd*.

¹⁴ Túnakort Skóga í Fellsstrandarhreppi, 1917.

innangengt í fjós fyrir fimm kýr bak við bæinn. Vestur af því haughús og for. Austan við bæjardyr er búr og skemma með kjallara.“¹⁵

Mynd 6. Eyðibýlið Skógar eins og það lítur út nú. Tóftir frá torfhúsum [101] sjást beggja vegna við steinsteypta húsið [100].

Þarna er lýst torfbæ á Skógum árið 1944 þannig miðað við það hefur steinsteypt íbúðarhús [100] sem þarna stendur nú verið byggt eftir að örnefnalýsingin var rituð 1944 og þá á grunni eldra hússins. Það er tveggja hæða hús með bröttu risi undir bárujárnsklæddu þaki, anddyri sem snýr suður og viðbyggingu á einni hæð austan megin. Að öðru leyti virðist húsaskipan hins vegar með líku móti og greint er frá í örnefnalýsingunni. Bæjarstæðið er vestan til á náttúrulegri hæð í túninu, Hryggnum eða Hryggból, og kemur það heim og saman við túnakortið og örnefnalýsingu.¹⁶ Einungis sjálft íbúðarhúsið [100] og vindrafstöð [102] fyrir aftan það eru steinsteypt en önnur hús [101] úr torfi og grjóti.

¹⁵ Ö-Skógar JJ, 4.

¹⁶ Ö-Skógar ÁJ, 7.

Mynd 7. Steinsteypta íbúðarhúsið [100] með bárujárnslæddu anddyri og þaki, autt og yfirgefið.

Mynd 8. Horft inn í yfirgefið íbúðarhúsið [100], vestri hluta.

Mynd 9. Horft inn í yfirgefið íbúðarhúsið [100], eystri hluta.

Mynd 10. Horft norðvestur yfir tóftir [101] búrs og skemmu upp við íbúðarhúsið [100].

Mynd 11. Horft suðaustur yfir tóftir [101] búrs og skemmu, ofan af þaki fjóssins. Fjær sést heimreiðin [119] liggja yfir túnið.

Mynd 12. Austurhlið íbúðarhúss[100] ásamt tóftum [101] búrs, skemmu (fremst) og fjóss (aftar) og steyptri vindrafstöð [102].

Áföst íbúðarhúsinu austan megin eru tvö samhliða torfhús sem virðist sjást á túnakorti. Húsin snúa suður fram á bæjarhlaðið; veggir eru samfallnir, 1,5-2 m að breidd og 0,5-1,2 m að hæð, milliveggurinn og norðurgafli vestri tóftar hæstir. Vestri tóftin sem miðað við lýsinguna gæti verið búr liggur meðfram íbúðarhúsinu þannig að steypdur veggur þess myndar vesturhliðina. Inngangur er á suðurgafli en enginn inngangur sést á eystri tóftinni sem kannski er skemman.

Innangenget er úr búrinu og íbúðarhússinu yfir í húsið fyrir aftan sem einnig hefur stefnu norður – suður. Bakhúsið er mjög heillegt, varðveitt með hleðslum úr grjóti og torfi og stöðum upp undir þak sem hangir enn þá uppi þótt varla sé langt í að það hrynji. Lágt hefur verið undir loft, líka áður en þakið fór að síga, þannig að þetta gæti verið fjósið. Útveggir eru um 2 m að breidd og hæðin að utanverðu 1,7-2 m.

Mynd 13. Þak fjóssins hangir uppi. Innangenget virðist hafa verið milli þess, búrs og íbúðarhúss.

Mynd 14. Vel varðveittir hlaðnir veggir í fjósinu og stoðir standa enn.

Innangengt er úr fjósinu yfir í tvö hús sem liggja vestur – austur aftan við bakhlið íbúðarhússins og er sa. 2 m bil á milli þeirra sem ekki hefur verið yfirbyggt en þar stendur hár steypturn sem hefur verið vindrafstöð. Rýmið næst íbúðarhúsinu er minna og gengið upp í það eins og gólfið hafi legið hærra. Það liggur upp við fjósið að austan og íbúðarhúsið að sunnan sem mynda vegg þess á þær hliðar. Hlaðnir veggir á norður- og vesturhlið eru mjög hrundir, sérstaklega sá vestri og er mesta hleðsluhæð um 0,5 m en breidd um 1 m. Kannski hefur þetta verið haughúsið. Annar inngangur í það virðist hafa verið við suðvesturhornið, þ.e. við norðvesturhorn steyptra íbúðarhússins. Turninn er mjór og þríhyrndur, byggður fast upp við norðurvegg minna rýmisins og skagar hátt upp fyrir þak íbúðarhússins.

Mynd 15. Steypt vindrafsstöð [102] aftan eða norðan við íbúðarhúsið, staðsettur í sundi milli tveggja tófta.

Mynd 16. Haughús? Horft niður frá þaki fjóssins. T.v. er norðurveggur íbúðarhússins [100] og t.h. vindrafstöð [102].

Mynd 17. Tóft húss vestan við fjósið. Horft beint á hlaðinn vesturvegg fjóssins sem jafnframt er milliveggur.

Mynd 18. Tóft frá húsi vestan við fjósið.

Mynd 19. Tóft frá hlöðu?

Nyrðra húsið sem gengur út frá fjósinu er stærra, veggir 1,5-2 m að breidd, mesta hleðsluhæð á norðurlangvegg sem er vel uppistandandi 1,6-1,8 að utan en suðurlangveggur er meira hruninn. Útgangur er einnig við suðvesturhorn á þessu húsi. Út af vesturgafli þess gengur svo enn eitt hús, signara og liggur töluvert lægra þannig munar um 1,2 m milli gólfa. Veggjahæð er um 1-1,5 m og breidd um 2 m. Vesturgafli hefur verið grjóthlaðinn og steypdur að neðanverðu en er hruninn að mestu nema smá brot stendur uppi sunnanvert. Inngangar hafa verið á vesturgafli og austanverðum suðurlangvegg. Líklega hefur þarna verið hlaða.

Mynd 20. Ljósmyndin var tekin um 1966-1968 meðan gamli bærinn var enn í ábúð. V.m. sést timburkofi fyrir geitur, tað og mó sem byggður hefur verið í gamla hlöðutóft [103].

Torfhúsin í bæjarstæðinu eru augsýnilega eldri en steypu mannvirkin. Íbúðarhúsið er byggt eftir 1944 og vindrafstöðin sennilega líka. Þessi tvö mannvirki eru því yngri en 100 ára og geta ekki talist fornleifar. Bæjarhúsin í núverandi mynd verður þó að skoða sem eina heild. Þetta er vel varðveitt húsa- og tóftasamstæða og skemmtilegur minnisvarði frá þeim tíma þegar steinsteypa hélt innreið sína í húsagerð á Íslandi og gamlir og nýir byggingarhættir runnu saman. Bæjarhúsin hafa mikið minjagildi. Tóftirnar eru ekki í hættu en óhjákvæmilega mun þakið á fjósinu hrynja í náninni framtíð.

Kálgarður [3056-113] heimild

Á túnakortinu er líka sýndur kálgarður á bæjarhlaðinu sem hluti bæjarstæðisins, staðsettur fyrir framan bæjarhúsin og áfastur þeim.¹⁷ Hann er horfin en þarna hefur síðan heimreiðin [119] legið.

Mynd 21. Torf- og grjóthlaðnir veggir frá hlöðutóft [103].

Hlaða – geitakofi – geymsla [3056-103] tóft og fjós [3056-104] heimild

Á túnakorti er fjós [104] teiknað fast vestan íbúðarhússins og snýr suður að hlaðinu. Vestur út frá því liggur hlaða [103].¹⁸ Í örnefnalýsingu segir: „Vestan við bæinn er ca. 4 faðma breitt sund, en þá taka við tveir kofar. Annar hafður fyrir geitur og þurrkað tað en hinn fyrir mó. Þar var fjóshlaðan fram til 1920. Síðan er taðan öll höfð í fjárhúshlöðunni.“¹⁹ Á ljósmynd af bænum frá 1966-1968 stendur þarna lágreist timburhús sem gæti verið tvískipt með hlöðnum

¹⁷ Túnakort Skóga í Fellsstrandarhreppi, 1917.

¹⁸ Túnakort Skóga í Fellsstrandarhreppi, 1917.

¹⁹ Ö-Skógar JJ, 4.

veggjum að austan og norðan.²⁰ Líklega eru það kofarnir. Fjósið á túnakortinu er horfið og slíkt hið sama timburhúsið en austurgافل og norðurlangveggur úr torfi og grjóti standa enn, hæð og breidd um 1,5 m. Líklega eru þeir frá gömlu hlöðutóftinni sem sést á túnakorti en timburkofi fyrir geitur, það og mó hefur síðan verið byggður ofan í hana. Minjarnar hafa mikið minjagildi sem hluti af tóftasamstæðunni í bæjarstæðinu. Þær eru ekki í hættu.

Mynd 22. Uppistandandi veggur hlöðutóftar [103].

Óþekkt [3056-105] og [3056-106] tóftir

Á hlaðinu sunnan við hlöðu [103] eru tvær samfastar tóftir [105] og sú þriðja [106] nokkuð minni austan við þær. Allar þrjár eru yst á brekkubrún, mjög ógreinilegar og hefur augsýnilega verið sléttað úr þeim. Utanverðir veggir fletjast niður í túnið á bæjarhlaðinu þannig að einungis sést óljós hæðamunur en hæð innanverðra veggja frá botnum er þó mest

²⁰ BD 2012-1-205.

um 0,5 m. Giska má á að inngangar hafi verið á norðurgöflum þar sem er aðeins lægra þannig að þessi hús hafi snúið á móti bænum. Þau gætu verið frá eldra byggingarstigi. Tóftirnar hafa nokkurt minjagildi en eru ekki í hættu.

Mynd 23. Á ljósmyndinni virðist bara vera grænt gras en óljóst mótar fyrir leifum tveggja samhliða tófta [105]. Horft suðaustur.

Mynd 24. Tóft [106] sem sléttuð hefur verið í bæjarhlaðið.

Óþekkt [3056-107] hleðslur

Mynd 25. Tvær ógreinilegar hleðslur [107] liggja niður þessa hæð og sést sú eystri fremst.

Vestan við bæjarstæðið eru tvær litlar sa. 3 m langar hleðslur sem liggja niður og suður frá vestanverðum Hryggnum, hæðinni sem bæjarhúsin standa á. Í raun er varla hægt að kalla þetta hleðslur heldur liggja þarna steinar í röð en þetta er þó greinilega manngert. Einhvers konar járnfesting virðist standa upp úr eystri steinaröðinni. Ekki er ljóst hvaða tilgangi þetta hefur þjónað. Hleðslurnar hafa lítið minjagildi og eru ekki í hættu.

Myndir 26. Vestri hleðsla t.v.; eystri hleðsla t.h. og stendur járn upp úr henni fremst.

Mynd 27. Minjar í bæjarstæði.

Mynd 28. Fjárhús, hlaða, votheysgryfjur og súrheysturn [107].

Fjárhús, hlaða, votheysgryfjur og súrheysturn [3056-109] tóftir

Mynd 29. Horft framan á suðurgafra fjárhúsa. Vestasta húsið er elst (t.v.) en þrjú þau eystri hafa verið endurnýjuð að hluta með steinsteypu. Aftar t.v. eru votheysgryfjur og næst þeim hlaða og súrheysturn.

„Inn frá hesthúsinu eru fjárhúsin fjögur og hlaða við þau, með tveim votheysgryfjum steiptum við vesturgafli. Öll fjárhús og hesthús eru með torfþaki og veggjum úr torfi og grjóti nema næstinnsta fjárhúsið er hlaðið úr steiptum steinum og mynda hliðveggir þess um leið hliðveggi tveggja hinna. Vestasta húsið tekur 45 kindur, það næsta um 70 (í því eru þrjár krær), næsta 40 og innsta 35. Hlaðan er með kjallara úr torfi og grjóti og járnkassa á grind yfir, þak úr járni, rislitið. Rúmmál 8 x 8 x 29 álnir.“²¹ Tóftir fjárhúsanna standa á smáhæð í túninu á vesturbakka bæjarlækjarins, miðja vegu milli bæjarstæðisins [100] og hesthústóftar [117] og má að miklu leyti heimfæra þessa lýsingu Jónasar frá 1944 á þær. Þökin eru þó fallin. Húsin sem hér eru sögð innst eru nær bænum en vestri húsin fjær. Nýja byggingarefnið, steinsteypa, hefur líkt og á bæjarhúsunum verið tekið í notkun við byggingu fjárhúsanna og er samnýtt með þeim gömlu.

Útveggir hlöðu og fjárhúsa eru að mestu torf- og grjóthlaðnir, 1,6-2 m að hæð og 1,5-2 m að breidd. Hlaðan er stórt hús og eru dyr á austurgafli gegnt bæjarlæk og bæjarhúsum. Kjallarinn sem Jónas lýsir er ekki sýnilegur en steinsteypu votheysgryfjurnar tvær eru fyrir vesturgafli hlöðunnar, grafnar inn í hæðina vestanvert. Á þeim eru tveir hlerar á austurvegg sem snýr inn að hlöðunni og einnig tvö op á vesturvegg sem snýr út. Auk þess hefur stór súrheysturn úr steinsteypu verið byggður inn í miðjan norðurlangvegg hlöðunnar. Hann er um 6 m hár og tveir hlerar á þeirri hlið sem snýr inn.

²¹ Ö-Skógar JJ, 3.

Mynd 30. Horft suðvestur yfir hlöðuna. Fjárhúsin liggja suður út frá henni (aftar t.v.).

Mynd 31. Útgangur og hlaðnir veggir á austurgafli hlöðunnar.

Mynd 32. Steinsteyptar votheysgryfjur við vesturgafi hlöðunnar.

Mynd 33. Súrheysturninn, byggður inn í innanverðan norðurlangvegg hlöðunnar.

Mynd 34. Gömul ljósmynd af fjárhúsunum.

Fjárhúsin liggja í röð út frá hlöðunni og er skilveggur milli þeirra og hlöðunnar um 0,5 m að breidd og nær 0,8 m hæð. Fyrir innan grjóthlaðinn austurútteg er innri veggur steypdur upp í um 0,8 m hæð; skilveggir milli þriggja eystri fjárhúsanna eru einnig steypdir upp í sömu hæð og slíkt hið sama suðurgaflar en á þeim eru hlerar eða inngangar, um 0,5 m frá grunni. Ef til hefur hefur timbur verið byggt ofan á steypu skilveggina en það er horfið. Á ljósmynd sem tekin var á árabílinu 1966-1968 þegar húsin voru öll uppistandandi virðist vera timbur á suðurgöflum eystri fjárhúsanna þriggja.²² Garðar liggja eftir fjárhúsunum endilöngum, um 0,5-0,7 m hæð, grjóthlaðnir og steypdir; í tveimur þeim eystri er grjóthleðsla neðst og steypd plata efst. Í þriðja fjárhúsinu vestan þeirra hefur steinsteypa að mestu leyst grjóthleðsluna af í þeim endanum sem er nær dyrum. Miðað við lýsingu Jónasar voru allir veggir fjárhúsanna úr torfi og grjóti 1944 þannig að milliveggir og gaflar hafa verið endurnýjaðir með steinsteypu eftir það.

²² <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=2308663>.

Mynd 35. Eystri fjárhúsin endurnýjuð með steinsteypu. Horft austur að hlöðnum útvegg.

Mynd 36. Austasta fjárhúsið.

Mynd 37. Næstaustasta fjárhúsið.

Mynd 38. Næstvestasta fjárhúsið með steiptum garða (t.v.).

Mynd 39. Vestasta og elsta fjárhúsið er allt úr torfi og grjóti. Garði sést á miðri mynd.

Mynd 40. Horft norðvestur yfir vestasta fjárhúsið. Fjær sést minna rými upp við votheysgryfju.

Mynd 41. Minna rými eða útskot sem liggur vestur út frá vestasta fjárhúsinu með stalli upp við vegg votheysgryfjunnar.

Fjórða og vestasta fjárhúsið er stærra en hin og liggur í vinkel þannig að útskot frá því gengur vestur fyrir votheysgryfjurnar. Veggir umhverfis þetta mannvirki eru úr torfi og grjóti og einnig garði og stallur sem hlaðinn er upp við vegginn norðan megin í útskotinu, næst votheysgryfjunum. Þessi bygging er því í raun tvískipt, fjárhús með garða austan megin og minna rými með stalli vestan megin. Milliveggur er ekki sýnilegur en gæti hafa verið úr timbri hafi hann verið til staðar. Inngangar eru á suðurgöflum beggja rýma. Auðsætt er að þetta mannvirki er eldra en hin fjárhúsin þrjú sem hafa verið endurnýjuð með steinsteypu og má telja það til elsta hluta þessarar húsasamstæðu. Munurinn á vestasta fjárhúsinu og eystri fjárhúsunum er áberandi á gömlu ljósmyndinni frá 1966-1968.

Túnahreinsun [3056-110 / 111 / 112] grjóthrúgur – tóftir?

Þrjár hrúgur af stórum grjóthnullungum eru norðan megin í túninu. Sú vestasta [110] er norðan við fjárhúsin [109] og nær um 0,7 m hæð. Líklega er þetta frá túnahreinsun en grjóti gæti hafa verið hent í gamla tóft. Mögulega mótar fyrir vegg norðan megin. Önnur hrúga

[111] er nokkru austar, neðan við Kastala, 0,2-0,4 m að hæð en þar virðist mega sjá tóftarlög. Loks er þriðja hrúgan [112] norðaustan í túninu um 0,8 m að hæð. Þar má hugsanlega sjá móta fyrir ytri brúnum veggja að norðan og vestan en grjótið liggur yfir. Ef tóftir leynast undir þessum grjóthrúgum gætu þær verið gamlar en þetta er óljóst. Samkvæmt örnefnalýsingu hefur óhemju mikið grjót verið tekið úr túninu við sléttun og er sumt í hrúgum.²³ Minjagildi er lítið og hér er engin hætta á ferðum.

Mynd 42. Túnahreinsun – tóft? [110].

Mynd 43. Túnahreinsun – tóft? [111].

²³ Ö-Skógar JJ, 4.

Mynd 44. Túnahreinsun – tóft? [112].

Mynd 45. Hlaðin upp við túngarð [122]: Rétt [114] nær og matjurtagarður [115] fjær.

Rétt [3056-114] og matjurtagarður [3056-115] garðlög

„Meðfram Skógatúninu að ofanverðu er klettabelti sem nær inn að [Helluá]. Heitir það Kastali og Kastalabrekka fyrir neðan hann. [...] Við garðinn upp í Kastalanum er gömul rétt (var fyrst kálgarður) og lítill kálgarður fyrir austan hana.“²⁴ Samkvæmt þessu liggur bæjartúnið á Kastalabrekku.

Mynd 46. Rétt [114] skiptist í tvö rými. Horft norðvestur.

Réttin [114] og kálgarðurinn [115] hafa varðveist innan með túngarðinum þar sem hann liggur utan í Kastalaklettunum. Réttin er tvíhólf, hlaðin úr grjóti og torfi upp við innanverðan túngarðinn. Veggir eru um 1 m að breidd og 0,7-1,5 m að hæð. Eystra rýmið er stærra og er norðurveggur þess hlaðinn sérstaklega upp við túngarðinn, þ.e. ekki er látið nægja að notast við túngarðsvegginn. Hann myndar hins vegar norðurvegg vestra og minna rýmisins sem er

²⁴ Ö-Skógar JJ, 2, 4.

nánast þríhyrningslaga en ytri og vestri veggurinn er þar hlaðinn á ská niður frá túngarðinum suðaustur að inngangi réttarinnar. Inngangur í réttina er ógreinilegur en líklegast að hann sé staðsettur þar sem veggurinn er lægri beint á móti millivegg hólfa tveggja og hefur verið hægt að ganga inn í þau bæði frá honum.

Mynd 47. Horft suðaustur yfir matjurtagarð [115].

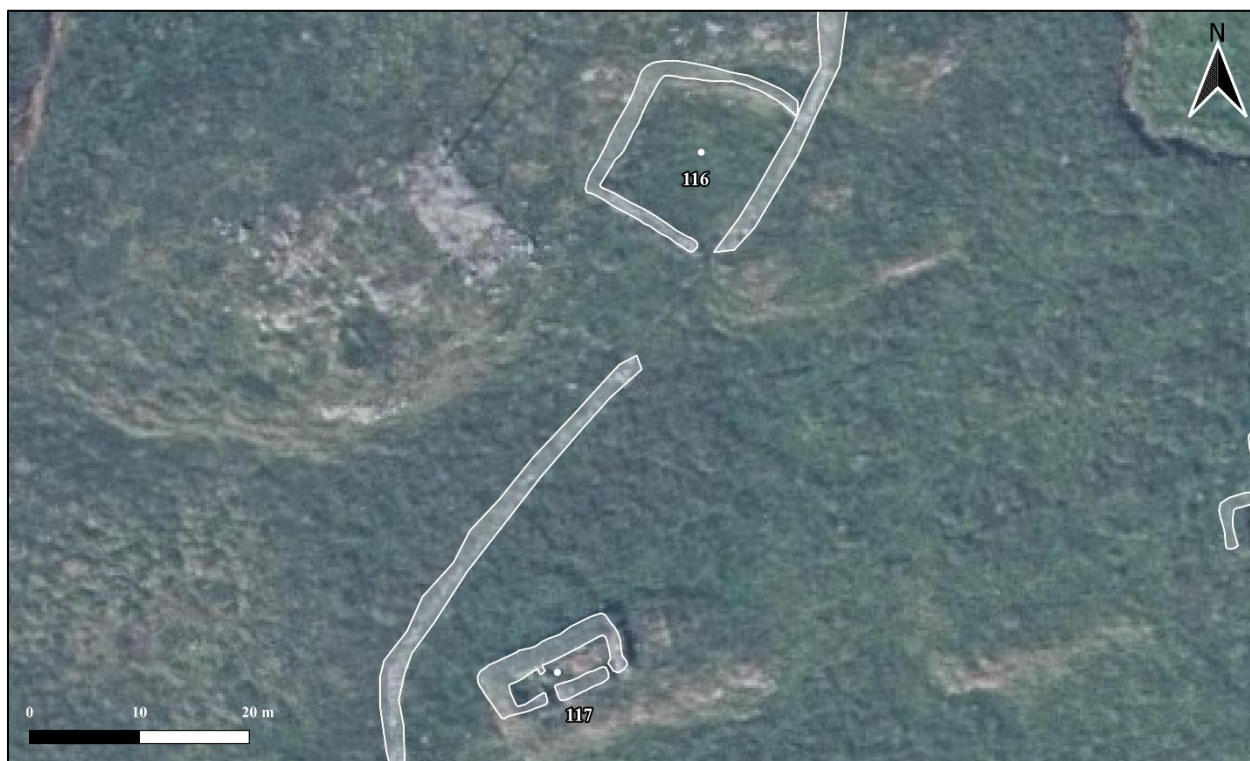
Matjurtagarðurinn [115] er áfastur réttinni, vestan við hana, og eru grjóthlaðnir veggir að sunnan og vestan nánast jarðlægir en ytri veggur réttarinnar myndar vesturvegg fyrir garðinn og túngarðurinn. Náttúrulegur klettahryggur Kastalans gengur inn í austurvegg matjurtagarðsins og virðist þar vera inngangur.

Réttin og matjurtagarðurinn hafa töluvert minjagildi en eru ekki í hættu.

Mynd 48. Rétt [114] og matjurtagarður [115] upp við túngarð [122].

Mynd 49. Rétt [116] utan í vesturtúngarði [122] og hesthús [117] rétt fyrir innan garð.

Rétt [3056-116] tóft

Mynd 50. Fjarrétt [116] hlaðin utan í túngarð.

Samkvæmt örnefnalýsingu var önnur rétt vestan túngarðs að Skógum. „Rétt neðan við Lækjarholtið er hlið á garðinum og heitir Lækjarhlið. Nokkru neðar er annað hlið sem kallast Heyhlið. Nokkrum metrum fyrir sunnan það er fjarrétt niðurgrafin, þannig að á þrjá vegu er hún einhlaðin úr grjóti og slétt á veggri að utan. Að sunnan er tvíhlaðinn grjótgarður með hliði.“²⁵ Lækjarholtið er á lækjarbakka, ofan eða norðvestan bæjartúnsins, og staðsetningin sem þarna er lýst kemur heim og saman við staðsetningu réttar sem hlaðinn er utan í vesturtúngarðinn í kvos milli hans og náttúrulegrar grasi gróinnar klapparhæðar sem miðað við örnefnalýsinguna nefnist Kiðaholt.

Landinu hallar suður meðfram túngarðinum sem myndar austurvegg réttarinnar en hún er niðurgrafin að norðan og vestan. Eiginleg grjóthleðsla er þó ekki sýnileg við vesturhliðina sem er grafinn inn í hæðina Kiðaholt, nema í norðvesturhorninu; útlínur eru ógreinilegar og virðist veggurinn vera meira samfallinn á þessari hlið. Breidd veggja er um 1 m en hæð frá

²⁵ Ö-Skógar JJ, 2.

botni er mest um 1,5 m á innanverðum norðurvegg og túngarðinum að austan. Utanverður norðurveggurinn er um 0,5 m að hæð, svipað suðurveggnum sem er meira hruninn og nær mest um 0,6 m hæð. Réttin hefur töluvert minjagildi en hún er ekki í hættu.

Hesthús – hrútakofi [3056-117] tóft

Mynd 51. Hesthúshóll með hesthústóft [117]. Túngarðurinn liggur í kring.

Hesthús er teiknað inn á túnakort árið 1917, staðsett vestan bæjarins, vestast í túninu.²⁶ Í örnefnalýsingu segir: „Hesthús er á Hesthúshól. Það er aðeins eitt núna og einn kofi, notaður fyrir hrúta, smálömb, kiðlinga, reiðinga o.s.frv.“²⁷ Tóftin frá þessu húsi stendur enn á svolitlum hól rétt innan við túngarðinn og er nokkuð heilleg, veggir hlaðnir úr grjóti og torfi og er grjóthleðslan mjög greinileg. Veggir eru 1,5-2 m að breidd og 1,4-1,6 m að hæð. Tóftin hefur stefnu nokkurn veginn vestur – austur og er tvískipt með tveimur inngöngum á syðri

²⁶ Túnakort Skóga í Fellsstrandarhreppi, 1917.

²⁷ Ö-Skógar JJ, 3.

langvegg. Grjóthlaðinn skilveggur er á milli hólfa beint á móti vestri inngangi. Eystra hólfið er stærra. Þar er sylla meðfram öllum innanverðum norðurveggnum, 0,7-0,8 m að hæð og 0,3-0,4 m að breidd. Líklega hefur þetta verið heystallur fyrir hestana. Í vestri enda tóftarinnar er minna hólfið og er botninn um 0,2 m lægri þannig að gengið er niður í það. Milliveggurinn nær ekki alveg að norðurlangvegg þannig að heystallurinn liggur áfram inn í minna hólfið en er lægri þar, auk þess sem hann breikkar í allt að 0,7 m. Þetta rými hefur þá ef til vill verið notað fyrir hrúta.

Á botni eystra hólsins er bárujárns- og spýtnarusl, kannski að einhverju leyti frá hrundu þaki, en fleira drasli hefur þó verið hent í tóftina.

Tóftin hefur töluvert minjagildi. Veggirnir eru þó farnir að blása upp, einkum vestan og sunnan megin, þannig að hún er í hættu.

Mynd 52. Horft vestur yfir tóft [117] af hesthúsi og hrútakofa.

Mynd 53. Hesthústóftin [117] er í hættu vegna uppblásturs.

Brunnur [3056-118] vatnsból

Fast utan túngarðsins, suðaustan megin, er grjóthlaðinn brunnur, um 2 m að þvermáli. Hann hefur verið fylltur upp með grjóti en greina má hringlaga innri brún. Brunnbarmar eru um 0,5 m og hæð utan frá um 0,2 m. Fast norðan við brunninn virðast vera leifar af ógreinilegum slóða. Brunnurinn hefur töluvert minjagildi en hann er ekki í hættu.

Mynd 54. Brunnur [118] fast utan við túngarðinn.

Leið [3056-119] tröð og brú [3056-108]

Mynd 55. Tröðin [119] frá Kvíahliði vestur að bæjarhúsum [100 / 101 / 102 / 103].

Í örnefnalýsingu segir Jónas: „Vestur frá bænum liggur laut út að læknum, þar var tröð, fyrir neðan hana að Nýjatúni heitir Tólfálnavöllur inn að lautinni, en fyrir innan hana Lillatún [...]. Fyrir ofan Lillatún er enn tröðin.“²⁸ Ásgeir bróðir hans bætir við: „Á milli Kvíatúns og Litlatúns er partur af tröð, sem mun hafa náð að bæjarhúsum og svo þaðan út í Ferðamannahlið.“²⁹ Lillatún eða Litlatún er miðað við lýsingarnar túnskikinn í suðvesturhorni túnsins, neðan eða sunnan heimkeyrslu, og Kvíatún er þá sá hluti túnsins sem er fyrir ofan hana, næst austurtúngarðinum. Tröð eða heimkeyrsla [119] liggur um hlið á túngarðinum vestur að bænum. Eldri heimreið sem liggur nokkru sunnar er einnig sýnileg en þær renna saman í hliðinu. Hlaðið hefur verið undir hluta traðarinnar milli hliðs og bæjar og er

²⁸ Ö-Skógar JJ, 3-4.

²⁹ Ö-Skógar ÁJ, 7-8.

grjóthleðslan vel sýnileg að sunnanverðu. Þessi vegur er um 2 m að breidd og hafa aksturstæki farið um hann.

Mynd 56. Grjóthleðsla undir tröðinni. Horft norður.

Mynd 57. Brú [108] yfir bæjarlækinn.

Tröðin hefur legið yfir bæjarlækinn á leiðinni framhjá fjárhúsunum [109] og eru tvö brot af steyptri brú [108] á eystri bakkanum. Aksturspor er síðan sýnilegt niðri við Ferðamannahlið í vestanverðum túngarðinum. Sjálfur akstursvegurinn getur ekki verið mjög gamall en líklega liggur hann ofan í eldra traðarstæði eða vegarstæði. Tröðin hefur nokkurt minjagildi, einkum hlaðni kaflinn austan bæjarins og einnig hefur brúin sem er hluti leiðarinnar minjagildi. Þessar minjar eru ekki í hættu.

Mynd 58. Horft norðaustur út um Kvíahlið eftir yngri heimreiðinni.

Mynd 59. Horft austur frá Kvíahliði eftir eldri heimreiðinni.

Garður [3056-120] garðlag

Stutt garðlag er hlaðið úr torfi og grjóti vestur inn frá austurtúngarði [122] sunnan traða, efst í brekkunni eða hæðinni sem traðirnar liggja á. Það er um 8,3 m að lengd og nær 1,2 m hæð að sunnanverðu vegna brekkuhallans en einungis um 0,2 m að norðanverðu. Garðlagið hefur sömu stefnu tröðin [119] og garðlag [121] fyrir neðan brekkuna. Ekki er ljóst hver tilgangurinn hefur með því en fyrst það liggur skammt frá veginum hefur það ef til vill átt að afmarka hann. Garðlagið hefur nokkurt minjagildi en er ekki í hættu.

Mynd 60. Garðlag [120].

Garðlag [3056-121]

Torfhlaðinn garður liggur vestur frá austurtúngarði [122], 27,8 m að lengd, 0,6 m að hæð og 1 m að breidd. Á móti garðinum liggur náttúrulegi hæðarhryggurinn sem traðirnar eru á og virðist hann mynda vegg á móti garðinum. Vestur inn frá hæðarhryggnum í framhaldi af honum er einnig hlaðið svolítið garðlag eða garðtota, 2,3 m að lengd, 0,5 að hæð og álíka að breidd. Hleðslugrjót sést ekki í þessum görðum. Millisvæðið lítur út eins og einhvers konar aflangt aðhald. Í brekkunni fyrir ofan, þ.e. á sunnanverðum hryggnum er svolítið svæði umgirt gaddavírsgirðingu. Garðlögin hafa nokkurt minjagildi en eru ekki í hættu.

Mynd 61. Garður [120] efst í brekku (fremst) og garður [121] neðan brekkunnar (fjær).

Mynd 62. Garður [121] t.v. á mynd, náttúrulega brekka t.h. og túngarðurinn [122] fremst.

Túngarður [3056-122]

Á túnakorti frá 1917 liggur túngarður kringum allt bæjartún Skóga og þegar túnakortið er borið saman við loftmynd sést að lögun túnsins hefur haldist svipuð og hún var fyrir rúmlega hundrað árum. Í örnefnalýsingu frá 1986 segir Áskell Jóhannsson frá Skógum: „Gamla tún. Umhverfis það er garður, að mestu hlaðinn úr grjóti. Þar, sem garðurinn liggur að norðanverðu við túnið kallast Kastali [...] og Kastalabrekka, sem liggur áfram að Helluá [...] Á túngarðinum eru 5 hlið. Á austurhlið túnsins er Kvíahlið, þar sem gamla og nýja heimreiðin mætast. [...] Að sunnanverðu er Lækjarhlið, en að vestan er Ferðamannahlið, þar sem heimreiðin um Skörðin kemur að túninu. Svo er Hesthúshliðið og síðast Heyhlið, nyrst á Hala [...] í Gamla túni“.³⁰

Mynd 63. Austurtúngarðurinn [122] liggur norður upp yfir hæðina með tröðinni [119].

³⁰ Ö-Skógar ÁJ, 6-7.

Mynd 64. Túngarðurinn [122] liggur upp á klettabeltið Kastala norðan túnsins.

Túngarður hlaðinn úr grjóti og á stöku köflum líka úr torfi hefur varðveist í kringum allt túnið. Hann er víða nokkuð stæðilegur, um 1 m breiður og 0,7-1,5 hár, hæstur að utanverðu, en meira siginn sunnanvert við túnið. Kvíahlið er væntanlega hliðið sem traðirnar liggja um en þar mætast yngri og eldri heimreiðar og annað hlið er rétt neðan við Hesthúsin. Miðað við lýsinguna ætti það að vera Ferðamannahlið því tröðin [119] eða gamli vegurinn liggur þarna um. Hin hliðin eru líka greinanleg. Búast hefði mátt við hliði þar sem brunnurinn er staðsettur sunnan túngarðsins en það sést þó ekki. Túngarðurinn er töluvert mannvirki, varðveittur í heild sinni og hefur mikið minjagildi. Hann er ekki í hættu.

Mynd 65. Vesturtúngarðurinn [122]. Ferðamannahlið er þar sem staurarnir liggja.

Mynd 66. Túngarðurinn [122] er vel varðveittur suðvestan megin.

Mynd 67. Suðurtúngarðurinn [122].

Mynd 68. Túngarðurinn [122] austan Skógatúns, sunnarlega.

Varða [3056-123]

Lítil torfvarða eða yfirgróin varða er á grasi gróinni hæð ofan og norðaustan Skóгатúns. Hún er um 0,7 m að þvermáli og 0,6 m að hæð. Varðan er staðsett við tóft. Varðan hefur mikið minjagildi en hún er ekki í hættu.

Mynd 69. Yfirgróin varða [123] ofan Skóгатúns.

Skógarvarða [3056-124] varða

Varða kennd við Skóga er nefnd í örnefnalýsingum án þess að staðsetning hennar sé tilgreind nákvæmlega en lýst er leið sem lá milli austanverðs Skóгатúns og vestan við Skógavörðu. Miðað við nafnið virðist eðlilegt að draga þá ályktun að Skógavarða hafi verið staðsett við gamla Skóгатúnið. Á gróinni hæð nokkru austan torfvörðu [123], norðaustan Skóгатúns, er ágætlega áberandi grjóthlaðin varða sem gæti verið þessi varða. Hún er nokkuð hrunin en er

um 1 m að þvermáli og 0,8 m að hæð. Varðan er staðsett örlítið vestan við akstursveginn Efribyggðarveg. Skógavarða hefur mikið minjagildi. Hún er ekki í hættu.

Mynd 70. Skógavarða [124]. Bæjartúnið sést fyrir neðan.

Mynd 71. Skógavarða [124].

Minjar á skipulagssvæði

Forni Stekkur [3056-125] heimild

Í örnefnalýsingu Jónasar Jóhannessonar að Skógum frá 1944 segir: „Við grjóthól skammt fyrir austan Skógavörðu er gamall stekkur og sjást rústirnar.“³¹ Áskell sonur hans kallar hann Forna Stekk.³² Þessi stekkur finnst ekki á vettvangi og gæti hafa farið undir Efribyggðarveg, núverandi akstursveg, eða þá að hann hafi verið neðan klapparhæðar fast austan vegarins. Þar eru nú einungis grjóthnullungar og rusl og virðist svæðið vera hreyft eða rótað.

Varða [3056-126] heimild

„Skammt suðaustur frá Skógavörðu er önnur varða byggð um 1920. Á barðinu sem hún stendur [á] er hnúðmyndaður klettur, sem heitir Svarthamar.“³³ Miðað við lýsinguna ætti varðan að vera austan við Efribyggðarveg á svipuðum slóðum og stekkurinn en þar sést þó hvorki að hnúðmyndaður klettur né varða. Kannski hafa þessi kennileiti horfið undir veginn.

Mynd 72. Vörðubrot [127] á klapparhæð ofan Helliár.

³¹ Ö-Skógar JJ, 2.

³² Ö-Skógar ÁJ, 5.

³³ Ö-Skógar JJ, 2.

Mynd 73. Vörðubrot [127].

Varða [3056-127] kennimark og leið [3056-128] gata

Nokkuð norðaustan Skógarvörðu og Efribýggðarvegar, ofan og vestan við Helluá er klapparhæð með vörðubroti. Brotið er um 1 m að þvermáli og 0,3 m að hæð. Leið [128] liggur norður frá vörðunni, upp með ánni. Vörðubrotið hefur nokkurt minjagildi. Það er inni á skipulagssvæðinu en vegna staðsetningarinnar uppi á klöpp stafar því ekki hætta af skógrækt.

Mógrafir [3056-129] og [3056-167] niðurgreftir

Í örnefnalýsingu árið 1944 segir: „Inn undir ánni á tveim stöðum á Neðribreiðunum eru mógrafir. Þær efri eru eldri, neðri eru enn notaðar.“³⁴ Mógrafasvæði liggur frá suðri til norðurs meðfram leið [128], vestan við Helluá. Þarna er mýrlendi og mjög þýft graslendi vestan þess þar sem hefur verið slægjaland. Alls voru mældar 12 aðskildar mógrafir og var

³⁴ Ö-Skógar JJ, 2.

minnsta dýpt 0,3 m en mesta 1,6 m. Skil milli einstakra mógrafa mynda nokkurs konar göngubrýr. Annað vel varðveitt mógrafarsvæði [3056-167]] er svo nokkru norðar. Mógrafirnar hafa mikið minjagildi, einkum sem heild. Þær eru innan skipulagssvæðisins og eru í hættu.

Mynd 74. Leið [128] liggur upp með Hellaú framhjá Bleikkollubyrgi [130] og mógröfum [129].

Mynd 75. Mógrafir [129].

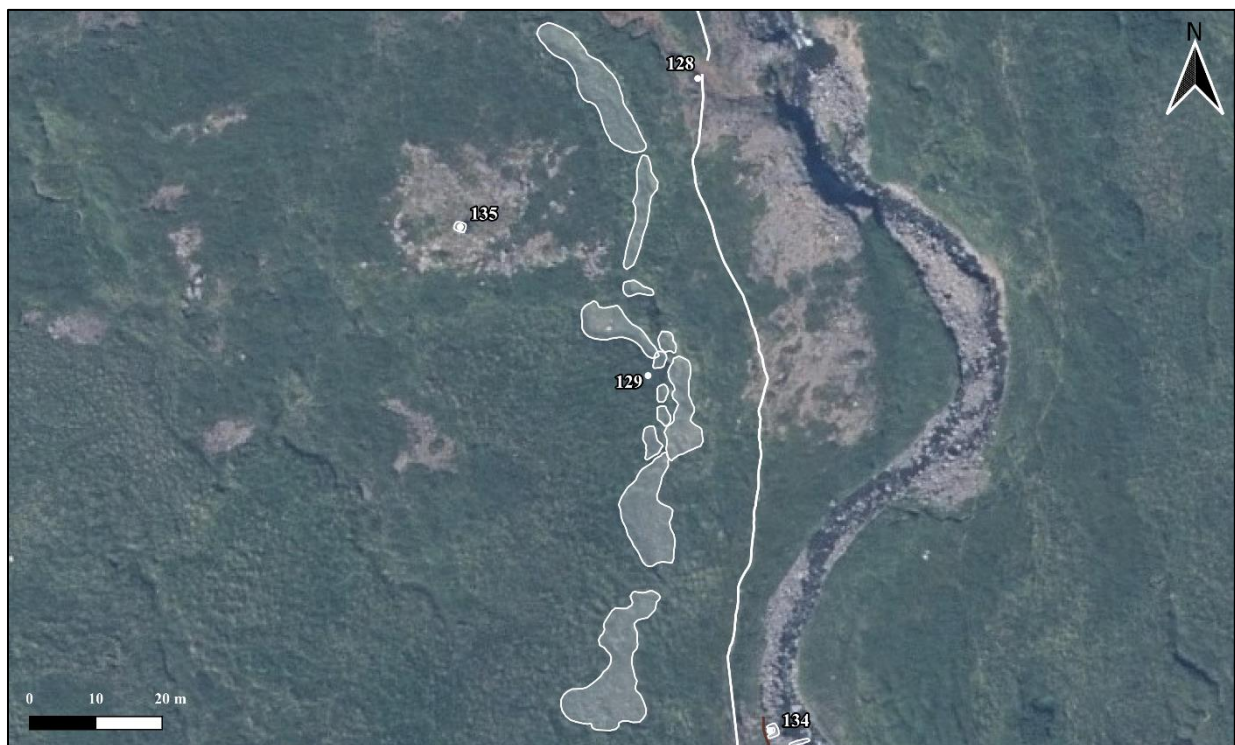

Mynd 76. Mógrafir [129].

Mynd 77. Mógrafir [129].

Mynd 78. Mógrafir [129], varða [135] og leið [128].

Mynd 79. Mógrafasvæði [129] t.v., leið [128], Bleikkollubyrgi [130], hleðslur [132], vað [133], tóft [134] og Móvarða [131] sem er horfin.

Bleikkollubyrgi [3056-130] byrgi og Móvarða [3056-131] heimild

„Á kletti í árbakkanum fyrir innan neðri grafirnar var byrgi sem hét Bleikkollubyrgi [130], eða Bleikálubyrgi. En áin tók það og braut klettinn í stórflóði árið 1884. Á kletthól þar fyrir neðan er varða sem kölluð er Móvarða [131].“³⁵ Leifar af byrginu eru enn greinanlegar á gróðurvana grjótbakka vestan árinna og sést að hún hefur ruðst yfir þetta svæði og verið breiðari á tímabili. Veggir hafa verið grjóthlaðnir og er hæðin 0,2-0,4 m en breidd um 1 m.

Byrgið er þó svo raskað að einungis má sjá óljóst form veggja og lægri botn þannig að minjagildi er lítið. Það er inni á skipulagssvæðinu. Tré verða þó varla ræktuð alveg fram í grjótfarveginn og hér stafar því frekar hættu frá ánni en skógrækt.

Engar minjar sjást um Móvörðu og hefur áin líklega hrifsað hana með sér.

Mynd 80. Leifar Bleikkollubyrgis [130]?

³⁵ Ö-Skógar JJ,

Mynd 81. Leifar Bleikkollubyrgis [130] eru mjög ógreinilegar en virðist þó móta fyrir tóft á árbakkanum.

Óþekkt [3056-132] hleðslur og vað [3056-133]

Norðan við Bleikkollubyrgi [130] liggja tvær einfaldar samhliða raðir grjóthnullunga út í Helluá, hæð um 0,5 m og breidd slíkt hið sama. Ekki er ljóst hvaða tilgangi þær hafa þjónað en ef til vill hafa þær tengst vaði [133] sem virðist koma í beinu framhaldi af syðri röðinni. Á austurbakkanum sést í götuslóða sem liggur upp frá vaðinu. Minjarnar hafa lítið gildi og stafar hætta af ánni fremur en trjárækt.

Óþekkt [3056-134] tóft

Önnur tóft virðist vera ofan í gamla árfarvegnum, utan í grasbakka sem myndar vesturvegg, fast norðvestan við steinaraðir [143]. Af veggjum eru einungis eftir einfaldar raðir steina, 0,2-0,5 m að hæð og 1 m að breidd. Þetta er þó mjög ógreinlegt þannig að efast má um að þetta sé manngert. Tóftin hefur lítið minjagildi og stafar hættu af ánni fremur en trjárækt.

Mynd 82. Tvær samhliða hleðslur eða steinaraðir [132] með óþekkt hlutverk. Fyrir framan þær er vað og liggur leið upp bakkann hinum megin.

Mynd 83. Tóft [134] frá óþekktu mannvirki?

Varða [3056-135] kennimark

Mynd 84. Varða [135] er vel varðveitt.

Mynd 85. Varða [135] stendur á hæð fyrir ofan mógrafirnar [129].

Á grasi gróinni klapparhæð ofan og vestan við mógrafarssvæðið stendur myndarleg grjóthlaðin varða. Hún er ferhyrningslaga, um 1 x 1 m að stærð neðst og mjókkar upp, nær um 1,4 m hæð og er heillegust á vestur- og suðurhliðum en nokkuð hrunið úr austur- og norðurhliðum. Varðan hefur líklega átt að vísa á staðsetningu mógrafanna og slægjulands vestan þeirra. Fleiri vörður eru austur og norðaustur frá þessari þannig að sér á milli þeirra. Varðan við mógrafirnar hefur mikið minjagildi. Hún er innan skipulagssvæðisins og er í hættu.

Mynd 86. Vörðubrot [136]

Varða [3056-136] kennimark

Á svolítill klapparhæð með grjótmulningi, austur af vörðu [135], er vörðubrot, um 1 m að þvermáli og 0,5 m að hæð. Nánasta nágrenni er gróið grasi, mosa og lyngi. Varðan hefur nokkurt minjagildi. Engin gata er sýnileg í nágrenni vörðunnar. Þótt hún sé innan skipulagssvæðis stafar henni ekki ógn af skógræktinni vegna þess að klöpp er undir henni.

Vörður [3056-137 / 138 / 139 / 140] kennimörk

Vestur af vörðu [136] eru fjórar vörður eða brot af vörðum sem hlaðnar hafa verið með stuttu millibili í sveig og virðast mynda heild. Þrjár þeirra eru staðsettar á hjallabrún. Allar eru um 1 m að þvermáli. Varða [137] er alveg hrunin og einungis fáeinir steinar eftir í henni þannig að hún nær einungis 0,2 m hæð. Varða [138] er stöndugri, varðveitt upp í um 0,6 m hæð. Varða [139] er líka hrunin en nær samt 0,3-0,5 m hæð. Vestust í röðinni er varða [140] sem varðveitt er upp í um 1,2 m hæð en samt nokkuð hrunin, mest að vestan og sunnan. Afar ógreinilegur slóði liggur nokkra metra fast norðan við vörður [137] og [138] en hverfur og er ekki hægt að rekja hann. Neðan við hæðina virðist hafa verið slægjuland og hafa vörðurnar ef til vill átt að benda á það. Vörðurnar hafa nokkurt minjagildi. Þótt þær séu inni á fyrirhuguðu skógræktarsvæði ætti þeim að vera óhætt á klöppinni þar sem þær eru hlaðnar.

Mynd 87. Vörðubrot [137].

Mynd 88. Varða [138].

Mynd 89. Örlítið brot af ógreinilegum götuslóða sést rétt norðan við vörður [137] og [138].

Mynd 90. Vörðubrot [139].

Mynd 91. Varða [140] er nokkuð vel varðveitt.

Mynd 92. Varða [140] er meira hrunin á suður- og vesturhliðum.

Mynd 93. Varða [141] er meiri um sig en hinar vörðurnar á svæðinu.

Varða [3056-141] kennimark

Lengra í norðaustur er stór varða á grasi gróinni klapparhæð. Hún er umfangsmeiri og grófgerðari en hinar vörðurnar á svæðinu, virðist allmikið hrunin, mest í vestur en nær þó 1,2 m hæð. Breiddin er um 2,5 m. Skammt austan við vörðustæðið hefur verið gert jarðrask við lagningu jarðstrengs en varðan er staðsett milli hans og Efribyggðarvegar. Hún hefur töluvert minjagildi og er í hættu.

Mynd 94. Varða [141].

Varða [3056-142] kennimark

Nokkuð norðaustar er enn ein hrunin varða, um 0,5 m að hæð og 1 m að þvermáli. Flatt er í kringum vöðuna þannig að stendur ekki á hæð eins og hinar vörðurnar heldur í smáhalla sem er á landinu austur frá Efribyggðarvegi. Grjótmulningur er umhverfis hana og vel gróið mosa,

lyng og grasi. Varðan er líklega hlaðin í tengslum við leið [143]. Hún hefur nokkurt minjagildi og er í hættu.

Mynd 95. Varða [142].

Leið [3056-143] gata

Gömul gata liggur fyrir neðan og austan vörðu [142]. Hún hverfur við vörðuna en liggur í norðurátt, upp á við, uns hún sameinast reiðgötunum Hálsagötum. Hjá vörðunni er einungis sýnilegur ógreinilegur mjór stígur en þegar nær dregur Hálsagötum breikkar sporið upp í 1 m. Dýptin er 0,1-0,5 m. Þetta gæti verið gömul reiðgata. Hún hefur nokkurt minjagildi og er í hættu.

Mynd 96. Leið [143].

Mynd 97. Leið [143] er breiðari næst Hálsagötum [144].

Mynd 98. Leiðir og vörður innan skógræktarsvæðis. Hálsagötur [144] liggja norðvestur – suðaustur efst á korti. Leið [143] sést t.v. og leið 128 t.h. upp með Hellsuá

Hálsagötur [3056-144] reiðgata

Í örnefnalýsingu frá 1944 segir: „Fyrir neðan Galtabrekkurnar heita Brok. Skiptast þar á slægjublettir, fjalldrapa- og mosamóar og gróðurlítill leirflög með meira og minna grjóti. Brokin enda að neðan með bekk (eða brekkubrún) á kafla. Eftir honum sér fyrir grýttum reiðgötum sem kallast Hálsagötur. Þær voru farnar af þeim sem fóru stystu leið milli Túngarðs og Valþúfu. Nú er því að mestu hætt en í stað þess er farið upp og niður með Skógatúninu að austanverðu og vestan við Skógavörðu, Túngarðsveg.“³⁶ Hálsagötur eru mjög greinilegar bæði á loftmynd og vettvangi. Spor liggur vestur frá leið [128] og kvíslast á köflum í tvo slóða. Vestar breikkar sporið upp í allt að 2 m breidd og eru bakkar til beggja handa og mól á botninum. Dýptin er á bilinu 0,5-1 m. Gatan mjókkar aftur og verður ógreinilegri þegar nær dregur bænum Túngarði. Hún hefur mikið minjagildi og er í hættu.

Mynd 99. Hálsagötur [144], vel varðveittar fornar reiðgötur.

³⁶ Ö-Skógar JJ, 1.

Mynd 100. Nú hlaupa kindur eftir Hálsagötum [144]. V.m. sést varða [145].

Mynd 101. Varða [145] við Hálsagötur.

Varða [3056-145] kennimark

Yfirgróin varða er á svolítilli hæð fast norðan við Hálsagötur þar sem þær liggja frá leið [128]. Hún er um 0,8 m að hæð og 1 m að þvermáli, nokkuð áberandi í landslaginu. Varðan hefur töluvert minjagildi og er í hættu.

Mógrafir [3056-146] niðurgreftir

Mynd 102. Mógröf [146].

Mynd 103. Mógröf [146].

Á svæðinu norðan við Hálsagötur [155], nokkuð frá Hellsuá, eru tvær mógrafir. Þær eru um 0,5-1,2 m að dýpt. Mógrafirnar hafa nokkurt minjagildi en eru í hættu.

Mynd 104. Mógrafir [146] norðan við Hálsagötur.

Samantekt og niðurstöður

Samtals voru skráðar 47 minjar, þar af 23 á fyrirhuguðu skógræktarsvæði austan Efribýggðarvegar og 24 í hinu gamla bæjartúni Skóga vestan vegarins. 42 minjar eru sýnilegar á vettvangi en fjórar eru horfnar. Telja má að allar minjarnar innan skógræktarsvæðisins séu að minnsta kosti 100 ára gamlar og þær eru því skilgreindar sem fornleifar. Í bæjarstæðinu í bæjartúninu eru tvö mannvirki, steipt íbúðarhús [100] og vindrafstöð [102], yngri en 100 ára og eru því ekki fornleifar. Þau mynda hins vegar heild með eldri samföstum mannvirkjum sem eru fornleifar og hafa þannig minjagildi sem hluti bæjarhúsaklasanum.

Minjar innan skógræktarsvæðis

Af þeim 22 minjum sem skráðar voru innan skógræktarsvæðisins voru ellefu misjafnlega vel varðveittar vörður. Varða [135] við mógrafir [129] er mjög heilleg og varða [140] er einnig vel varðveitt. Þessar vörður eru augsýnilega ferhyrndar og mjókka upp. Báðar hafa mikið minjagildi. Varða [141] er mjög samfallin en þó miklu stærri og grófgerðarin en aðrar vörður á svæðinu. Hún hefur líka mikið minjagildi. Varða [145] er úr torfi eða yfirgróin grasi og sker sig því úr. Hún hefur greinilega verið kennimark við Hálsagötur og hefur mikið minjagildi. Hinar vörðurnar eru meira eða minna hrundar eða einungis eru eftir brot af þeim. Varða [127] tengist leið [128], vörður [136], [137], [138] og [139] virðast liggja í röð þannig að sést á milli þeirra og hafa ef til tengst horfinni götu. Varða [136] er miðja vegu milli vörðu [137] og [135]. Loks stendur varða [142] við leið [143]. Allar þessar vörður hafa nokkurt minjagildi. Þær standa flestar uppi á hæðum og oft á klöppum og ættu því ekki að vera í hættu vegna skógræktar. Vörður [142] og [145] sem standa á flötu grónu landi eru þó berskjaldaðar og gæti verið hætta búin. Slíkt hið sama á við stóru vörðuna [141] sem stendur á vel grasi gróinni hæð þangað sem trén gætu komist.

Skráðar voru þrjár nokkuð vel varðveittar leiðir [128], [143] og [144]. Leið [144] ber heitið Hálsagötur og voru þar fornar reiðgötur. Þessar leiðir hafa töluvert minjagild en eru í hættu.

Mógrafir [129 / 167] voru skráðar á stóru svæði meðfram Helluá og fleiri mógrafir [146] fundust nokkuð norðan við Hálsagötur. Mógrafirnar hafa mikið minjagildi og eru í hættu.

Loks voru skráðar leifar af grjóthlöðnu byrgi, Bleikkollubyrgi [130], í gömlum grjótbornum árfarvegi Helluár. Byrgið er mjög raskað af ánni. Enn má sjá á því tóftarlag en það hefur lítið minjagildi. Skammt frá virðist vera önnur minni tóft [134] upp við grasbakkann. Hún er þó einnig mjög ógreinileg. Þá virðast þarna vera tvær samhliða hleðslur [132] eða raðir af steinum sem ef til vill hafa tengst vaði [133] á ánni. Þessar minjar hafa lítið minjagildi og engar þeirra eru í hættu því skógur verður varla ræktaður alveg fram á grjótbakkann.

Allar minjarnar hafa verið mældar upp. Í flestum tilvikum eru þær staðsettar þannig að þeim ætti ekki að vera hættu búin af skógræktinni. Minjastofnun metur hvort uppmæling minjanna dugi og hvort grípa þurfi til frekari ráðstafana í þeim tilvikum sem hættu gæti steðjað að þeim.

Á svæðinu voru skráðar þrjár horfnar minjar: Forni Stekkur [125] og tvær vörður [126] og [131].

Minjar í bæjartúni

Vegna nálægðar við skógræktarsvæðið var ákveðið að mæla einnig upp minjar í hinu gamla bæjartúni Skóga vestan við Efribyggðarveg. Allmikið af minjum er þó einnig utan bæjartúnsins en þeim var sleppt að þessu sinni.

Í gamla bæjarstæðinu eru íbúðarhús [100] og turn með vindraftstöð [102] úr steinsteypu en önnur áföst hús svo sem búr, skemma, fjós, haughús, hlaða o.fl. [101] eru að mestu hlaðin úr torfi og grjóti. Slíkt hið sama eldri hlaða [102] sem stendur sér. Eldra fjós [103] er horfið. Torfhúsin mynda augljóslega eldri hlutann í þessum bæjarhúsaklasa en íbúðarhúsið hefur verið endurnýjað með steinsteypu eftir 1944 og turninn sennilega reistur á sama tíma. Steyptu mannvirkin teljast formlega séð ekki til fornleifa en þau eru sambyggð eldri bæjarhúsum og því órofa hluti af heildinni sem hefur mikið minjagildi sem slík. Gömlu bæjarhúsin að Skógum eru vel varðveitt og skemmtilegur minnisvarði um þann tíma þegar nýtt byggingarefni, steinsteypa, var tekið í notkun og nýtt með þeim eldri, torfi og grjóti. Þá þarf að hafa í huga að heimildir eru um ábúd að Skógum síðan á 14. öld þannig að ætla má að leifar eldri bæja leynist undir uppistandandi húsum og tóftum. Á bæjarhlaðinu framan við húsin má greina leifar tófta [105] og [106] sem hafa verið sléttaðar. Þær gætu verið frá eldra byggingastigi og hafa töluvert minjagildi sem slíkar.

Í húsasamstæðu [109] vestan bæjarhúsanna hefur steinsteypa líka verið tekin í notkun. Votheysgryfjur og súrheysturn hafa verið steipt og hluti þriggja eystri fjárhúsa endurbyggður með steinsteypu. Ytri veggir fjárhúsanna, allt vestasta fjárhúsið og hlaðan eru hins vegar hlaðin úr torfi og grjóti. Þessi hús mynda eina heillega heild og hafa mikið minjagildi sem slík, jafnvel þótt steinsteiptu hlutarnir séu yngri en 100 ára.

Tóft [117] vestan í túninu sem skiptist í hesthús og hrútakofa er ágætlega varðveitt en í hættu vegna uppblásturs. Skammt frá henni er rétt [116] hlaðin upp við utanverðan vesturtúngarð og við innanverðan norðurtúngarð er önnur rétt [114], ásamt matjurtagarði [115]. Þessar minjar eru heillegar og hafa töluvert minjagildi. Túngarður [122] sem varðveittur er umhverfis allt túnið, grjóthlaðinn og á köflum torfhlaðinn, 0,7-1,5 m hár, hefur líka ótvírætt minjagildi. Þá er gamla bæjartröðin [119] líka vel varðveitt. Aksturstæki hafa farið um hana á síðari tímum þannig að í núverandi mynd er hún að nokkru leyti yngri en vegarstæðið og líklega hleðsan undir því eru eldri. Tröðin hefur töluvert minjagildi. Brú [108] er steinsteipt og líklega yngri en hefur samt nokkurt minjagildi. Fast upp við túngarðinn suðaustan megin var einnig skráður grjóthlaðinn brunnur [118] sem hefur töluvert minjagildi. Hlutverk garðlaga [120] og [121] sem liggja inn frá austurtúngarði er óljóst; ef til vill hefur þarna verið einhvers konar aðhald. Þau hafa nokkurt minjagildi.

Í bæjartúninu voru einnig skráðar þrjár stórar grjóthrúgur sem líklega hafa myndast við túnahreinsun. Mögulega gæti grjóti hafa verið hent í eldri tóftir en það er óskýrt. Grjóthrúgurnar hafa lítið minjagildi. Loks voru skráðar tvær ógreinilegar hleðslur eða stuttar steinaraðir sem liggja niður frá Hryggnum í túninu, miðja vegu milli bæjarstæðisins [100 / 101 / 102 / 103 / 104 / 105 / 106] og fjárhúsa [109]. Hlutverk þeirra er óþekkt og minjagildi lítið.

Samhengisins vegna voru tvær vörður ofan eða norðaustan túns hafðar með hér, þ.e. torfvarða [123] og Skógavarða [124]. Báðar eru ágætlega varðveittar og hafa mikið minjagildi.

Minjarnar í bæjartúninu og vestan Efribyggðarvegur eru ekki í neinni hættu vegna fyrirhugaðrar skógræktar. Kindurnar gera sig heimakomnar í tóftunum en valda ekki óskunda. Þarna er minjaheild sem fengið hefur að standa nánast óhreyfð frá því búskapur lagðist af og gefur heildarsamhengið minjunum töluvert vægi.

Ekki er víst að allar minjar á svæðinu sjáist á yfirborðinu eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar koma í ljós á framkvæmdasvæðinu ber að stöðva framkvæmdir, varast frekara rask og tilkynna þegar í stað um fundinn til Minjastofnunar Íslands, sbr. 38. gr. mml. Minjastofnun Íslands metur eðli þeirra og umfang og hvort rannsókna sé þörf áður en framkvæmdir halda áfram.

Er því beint til framkvæmdaraðila að reyna að sneiða hjá fornleifum og komast hjá því að raska þeim í lengstu lög. Í 21. gr. mml. segir um verndun fornleifa, að „jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, [megi] enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.“

Heimildir

Agla Geirlaug Aradóttir Ringsted, Gylfi Helgason, Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir, Kristborg Þórsdóttir, Kristjana Vilhjálmsdóttir, Sólveig Guðmundsdóttir Beck og Stefán Ólafsson. (2023). *Fornleifaúttekt vegna fyrirhugaðs jarðstrengs á Vesturlandi*. FS902-22311. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Björn Lárusson. (1967). *The Old Icelandic Land Registers*. Lund: C. W. K. Gleerup.

Gylfi Helgason. (2017). *Menningarminjar í Fellsstrandarhreppi: Svæðisskráning fornleifa*. FS649-07186. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Höfðingleg gjöf Áskells Jóhannssonar: Skógrækt færðir Skógar. (1992, 8. janúar). *Tíminn*, 2.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns (VI). (1938). Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag í Kaupmannahöfn.

Jarðabók yfir Dalasýslu 1731. (1965). Magnús Már Lárusson annaðist útgáfuna. Reykjavík: Sögufélag.

Íslenzkt fornbréfasafn (III). (1896). Kaupmannahöfn: Hið íslenska bókmenntafélag.

Íslenzkt fornbréfasafn (VI). (1900-1904). Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.

Johnsen, J. (1847). *Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða í landinu*. Kaupmannahöfn.

Jón Gíslason og Þorleifur Jónsson. (2003). Uppteiknun yfir Hvamms og Fellsstrandar sveitaskipun. *Dalasýsla: Sýslu- og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855* (bls. 71-93, Einar G. Pétursson annaðist útgáfuna). Reykjavík: Sögufélag og Örnefnastofnun Íslands.

Skógar á Fellsströnd. Sótt 31. júlí 2023 á: <https://www.skogur.is/is/um-skograektina/skograektin/fasteignir/vesturland-1/skogar>.

Árnastofnun – Örnefnasafn

Ö-Skógar ÁJ: Örnefnalýsing Skóga í Fellsstrandarhreppi. (1986). Áskell Jóhannsson frá Skógum skráði.

Ö-Skógar JJ: Örnefnalýsing Skóga í Fellsstrandarhreppi. (1944). Jónas Jóhannsson frá Skógum skráði.

Byggðasafn Dalamanna

BD 2012-1-205: Ljósmynd nr. 20121-205 tekin 1966-1968. Almenn myndaskrá.

Ljósmyndari: Sigurhans Vignir. Sótt 1. júlí 2023 á: <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=2308661>.

BD 2012-1-206: Ljósmynd nr. 20121-206 tekin 1966-1968. Almenn myndaskrá.

Ljósmyndari: Sigurhans Vignir. Sótt 1. júlí 2023 á:

<https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=2308663>.

Þjóðskjalasafn Íslands

Landamerkjabók Dalasýslu. (1883-1886).

Túnakort fyrir Skóga, Fellsstrandarhreppi. (1917).